

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI

ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК

REVIEW OF LAW SCIENCES



huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

правовой научно-практический журнал

legal scientific-practical journal

2024-yil 4-son

VOLUME 8 / ISSUE 4 / 2024

DOI: 10.51788/TSUL.ROLS.2024.8.4.

ISSN 2181-919X

E-ISSN 2181-1148

DOI: 10.51788/TSUL.ROLS



Crossref

Content
Registration

**MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK
UNIVERSITETI**

"Yuridik fanlar axborotnomasi –
Вестник юридических наук – Review
of law sciences" huquqiy ilmiy-amaliy
jurnali O'zbekiston matbuot va axborot
agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda
0931-sonli guvohnoma bilan davlat
ro'yxatidan o'tkazilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy
ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi
huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi
jurnallari ro'yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat
yuridik universitetiga tegishli. Barcha
huquqlar himoyalangan. Jurnal material-
laridan foydalanish, tarqatish va ko'paytirish
muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo'yicha mas'ul:

O. Choriyev

Muharrirlar:

Y. Yarmolik, Y. Mahmudov,
E. Mustafayev, K. Abduvaliyeva,
F. Muhammadiyeva, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova

Musahhih:

S. Rasulova

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko'chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1385.

Nashriyot litsenziyasi

№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 24.12.2024-yilda
bosmaxonaga topshirildi.

Qog'oz bichimi: A4.

Shartli bosma tabog'i: 5

Adadi: 100. Buyurtma: № 158.

Bosmaxona litsenziyasi

29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.

Bosmaxona manzili:

100047. Toshkent shahri,

Sayilgoh ko'chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

BOSH MUHARRIR

I. Rustambekov – Toshkent davlat yuridik universiteti rektori v.v.b.,
yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI

B. Xodjayev – Toshkent davlat yuridik universiteti ilmiy ishlar va
innovatsiyalar bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

MAS'UL MUHARRIR

O. Choriyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Tahririy-nashriyot
bo'limi boshlig'i

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

A. Saidov – Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy
markazining direktori, yuridik fanlar doktori, professor (Toshkent,
O'zbekiston)

E. Juchniewicz – Gdansk universiteti professori, huquq doktori (Gdansk,
Polsha)

A. Younas – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (Pekin, Xitoy)

O. Okyulov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar
doktori (Toshkent, O'zbekiston)

J. Nematov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori v.b., yuridik
fanlar doktori (Toshkent, O'zbekiston)

Sh. Asadov – O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat
boshqaruvi akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent,
O'zbekiston)

M. Aminjonova – O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish
akademiyasi dotsenti, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O'zbekiston)

M. Rahimov – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti, yuridik fanlar
bo'yicha falsafa doktori (Toshkent, O'zbekiston)

O. Narzullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik
fanlar doktori (Toshkent, O'zbekiston)

B. Murodov – O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi akademiyasi
professor, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O'zbekiston)

A. Muxamedjanov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori,
yuridik fanlar doktori (Toshkent, O'zbekiston)

N. Niyazova – Toshkent davlat yuridik universiteti professori v.b.,
pedagogika fanlari nomzodi (Toshkent, O'zbekiston)

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

Правовой научно-практический журнал «Вестник юридических наук – Yuridik fanlar axborotnomasi – Review of Law Sciences» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 0931.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:

Е. Ярмолик, Й. Махмудов,
Э. Мустафаев, К. Абдувалиева,
Ф. Мухаммадиева, М. Шарифова,
Ш. Бекназарова

Корректор:

С. Расулова

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1385.

Издательская лицензия

от 29.11.2023 г № 174625

Журнал передан в типографию
24.12.2024.

Формат бумаги: А4.
Усл. п. л. 5. Тираж: 100 экз.
Номер заказа: 158.

Лицензия типографии

от 29.11.2023. № 174626

Отпечатано в типографии
Ташкентского государственного
юридического университета.
100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

И. Рустамбеков – доктор юридических наук, профессор, врио ректора Ташкентского государственного юридического университета

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

В. Ходжаев – доктор юридических наук, профессор, проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

О. Чориев – начальник редакционно-издательского отдела Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

А. Саидов – доктор юридических наук, профессор, директор Национального центра по правам человека Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

Э. Юхневич – доктор права, профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

А. Юнас – доктор философии по юридическим наукам (Пекин, Китай)

О. Окюлов – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Ж. Нематов – доктор юридических наук, и. о. профессора Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Ш. Асадов – доктор юридических наук, профессор Академии государственного управления при Президенте Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

М. Аминжонова – доктор юридических наук, доцент Правоохранительной академии Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

М. Рахимов – доктор философии по юридическим наукам, доцент Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

О. Нарзуллаев – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

В. Муродов – доктор юридических наук, профессор Академии МВД Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

А. Мухамеджанов – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Н. Ниязова – кандидат педагогических наук, и. о. профессора Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

“Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences” legal scientific-practical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020, with certificate number 0931.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan. Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:

O. Choriev

Editors:

Y. Yarmolik, Y. Makhmudov,
E. Mustafae, K. Abduvalieva,
F. Mukhammadieva, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova

Proofreader:

S. Rasulova

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Publishing department address:

100047. Tashkent city,
Sayilgokh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Subscription index: 1385.

Publishing license

№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 24.12.2024.

Paper size: A4.

Cond.p.f: 5.

Units: 100. Order: № 158.

Printing house license

№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city, Sayilgokh street, 37.

© Tashkent State University of Law

CHIEF EDITOR

I. Rustambekov – Acting Rector of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

B. Xodjaev – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

EXECUTIVE EDITOR

O. Choriev – Head of the Publishing Department of Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD MEMBERS

A. Saidov – Director of the National Centre for Human Rights of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor (Tashkent, Uzbekistan)

E. Juchniewicz – Professor of the University of Gdansk, Doctor of Law (Gdansk, Poland)

A. Younas – Doctor of Philosophy (PhD) in Law (Beijing, China)

O. Okyulov – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

J. Nematov – Acting Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

Sh. Asadov – Professor of the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

M. Aminjonova – Associate Professor of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

M. Rakhimov – Associate Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law (Tashkent, Uzbekistan)

O. Narzullaev – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

B. Murodov – Professor of the Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

A. Muxamedjanov – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

N. Niyazova – Acting Professor of Tashkent State University of Law, Candidate of Pedagogical Sciences (Tashkent, Uzbekistan)

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ, MA'MURIY HUQUQ, MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 8 **AXROROV ADXAMJON ASRORKUL O'G'LI**
Davlat ekologik nazoratini amalga oshirishning tashkiliy-huquqiy jihatlari

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI, TADBIRKORLIK HUQUQI, OILA HUQUQI,
XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 22 **USMONOVA MUNISXON YO'LDOSH QIZI**
Nizoli va o'z-o'zidan haqiqiy bo'lmagan bitimlar: yangi klassifikatsiya
- 32 **SHAIMARDANOVA DILAFRUZ DILMURATOVNA**
Raqamli obyektlar va meros ochilgan joy: transchegaraviy merosga da'vatlar
- 42 **LAPASOV ASLIDDIN TO'LQIN O'G'LI**
Virtual makonda mualliflik huquqini himoya qilish va javobgarlik masalalari

12.00.04 – FUQAROLIK PROTSESSUAL HUQUQI, IQTISODIY PROTSESSUAL HUQUQI,
HAKAMLIK JARAYONI VA MEDIATSIYA

- 53 **XABIBULLAYEV DAVLATJON YULCHIBOYEVICH**
Fuqarolik sud ishlarini yuritish prinsiplarini takomillashtirish masalalari
- 66 **XUDOYNAZAROV DADAXON AVAZ O'G'LI**
Fuqarolik va iqtisodiy protsessda sudya yordamchisining huquqiy maqomi

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

- 73 **VALIJONOV DALER DILSHODOVICH**
Korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha Osiyo kelajagi: Osiyoda o'zaro hamkorlik va ishonch choralarini konferensiyasi uchun g'oyalar

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

- 81 **MELIYEV XUDOYOR XURRAMOVICH**
Litsenziyalash tizimi islohotida korrupsiyaga qarshi kurashish omilini kuchaytirish

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО.
ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

- 8 **АХРОРОВ АДХАМЖОН АСРОРКУЛ УГЛИ**
Организационно-правовые аспекты осуществления государственного экологического контроля

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО.
МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

- 22 **УСМОНОВА МУНИСХОН ЮЛДОШ КИЗИ**
Оспоримые и ничтожные сделки: новая классификация
- 32 **ШАЙМАРДАНОВА ДИЛАФРУЗ ДИЛМУРАТОВНА**
Цифровые объекты и место открытия наследства: вызовы трансграничного наследования
- 42 **ЛАПАСОВ АСЛИДДИН ТУЛКИН УГЛИ**
Вопросы защиты авторских прав и ответственности в виртуальном пространстве

12.00.04 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО.
ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО. АРБИТРАЖ И МЕДИАЦИЯ

- 53 **ХАБИБУЛЛАЕВ ДАВЛАТЖОН ЮЛЧИБОЕВИЧ**
Вопросы совершенствования принципов гражданского судопроизводства
- 66 **ХУДОЙНАЗАРОВ ДАДАХОН АВАЗ УГЛИ**
Правовой статус помощника судьи в гражданском и экономическом процессе

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

- 72 **ВАЛИЖОНОВ ДАЛЕР ДИЛШОДОВИЧ**
Будущее Азии против коррупции: идеи для Совещания по взаимодействию и мерам доверия в Азии

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

- 81 **МЕЛИЕВ ХУДОЁР ХУРРАМОВИЧ**
Усиление антикоррупционного фактора в реформе системы лицензирования

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCE AND CUSTOMS LAW

- 8 **AKHROROV ADKHAMJON ASRORKUL UGLI**
Organizational and legal aspects of implementation of state environmental control

12.00.03 – CIVIL LAW. ENTREPRENEURSHIP LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 22 **USMANOVA MUNISKHON YULDOSH KIZI**
Disputed and void transactions: a new classification
- 32 **SHAYMARDANOVA DILAFRUZ DILMURATOVNA**
Digital objects and legacy opening: cross-border heritage calls
- 42 **LAPASOV ASLIDDIN TULKIN UGLI**
Copyright protection and liability issues in virtual space

12.00.04 – CIVIL PROCEDURAL LAW. ECONOMIC PROCEDURAL LAW. ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

- 53 **VALIJONOV DALER DILSHODOVICH**
The future of Asia against corruption: ideas for the conference on interaction and confidence building measures in Asia
- 66 **KHUDOYNAZAROV DADAHON AVAZ UGLI**
Legal status of the assistant judge in civil and economic proceedings

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

- 73 **VALIJONOV DALER DILSHODOVICH**
The future of Asia against corruption: ideas for the conference on interaction and confidence building measures in Asia

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

- 81 **MELIYEV KHUDOYOR KHURRAMOVICH**
Strengthening the anti-corruption factor in the reform of the licensing system

Kelib tushgan / Получено / Received: 14.11.2024
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 12.12.2024
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 24.12.2024

DOI: 10.51788/tsul.rols.2024.8.4./HCHA1776

UDC: 342:347.77.043(045)(575.1)

LITSENZIYALASH TIZIMI ISLOHOTIDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISH OMILINI KUCHAYTIRISH

Meliyev Xudoyor Xurramovich,
mustaqil izlanuvchi
ORCID: 0009-0003-9431-0172
e-mail: legaluz15@gmail.com

Annotatsiya. *Litsenziyalash va ruxsat berish tartib-taomillarini tubdan takomillashtirish byurokratik to'siqlarni bartaraf etish bilan birgalikda korrupsiyaviy xatarlarni eng kam miqdorga tushirish orqali tadbirkorlik uchun qulay muhit yaratishda muhim hisoblanadi. Maqolada keyingi yillarda O'zbekistonni rivojlantirishning harakatlar va taraqqiyot strategiyalari doirasida o'ta byurokratik soha hisoblangan litsenziyalash va ruxsat berish tizimi butunlay isloh qilingani ochib berilgan. Shu bilan birga, muallif ushbu sohada korrupsiyaviy xatarlar va holatlar mavjudligi, amalga oshirilayotgan islohotlarda bu ahamiyatli komponent sanalishini tahlil qilgan. Xususan, ushbu masalada "Huquq ustuvorligi" avtomatlashtirilgan axborot tizimi orqali aniqlangan faoliyatni litsenziyalash sohasidagi qonunchilikka qay darajada rioya etilayotganini ko'rsatuvchi statistik ma'lumotlarga murojaat qilingan. Litsenziyalash, ruxsat berish tartib-taomillarini biznes jarayonlarni reinjining qilish orqali qayta ko'rib chiqish, ortiqcha bo'g'inlarni olib tashlash, ayrim ruxsat beruvchi taomillardan voz kechish, elektron tizim orqali so'rovlar o'tkazib borish bo'yicha takliflar ilgari surilgan.*

Kalit so'zlar: *litsenziya, litsenziyalash, ruxsat berish tartib-taomillari, litsenziyaning talab va shartlari, davlatning tartibga solish funksiyasi, korrupsiyaga qarshi kurashish, "Litsenziya" axborot tizimi, "Huquq ustuvorligi" avtomatlashtirilgan axborot tizimi, biznes jarayonlarni reinjining qilish*

УСИЛЕНИЕ АНТИКОРРУПЦИОННОГО ФАКТОРА В РЕФОРМЕ СИСТЕМЫ ЛИЦЕНЗИРОВАНИЯ

Мелиев Худоёр Хуррамович,
самостоятельный соискатель

Аннотация. *Кардинальное совершенствование лицензионно-разрешительных процедур в сочетании с устранением бюрократических барьеров имеет важное значение для создания благоприятной среды для предпринимательства за счёт минимизации коррупционных рисков. В статье раскрывается, что в последующие годы в рамках стратегий действий и развития Узбекистана была полностью реформирована система лицензирования, выдачи разрешений, которая считается крайне бюрократической сферой. При этом автор проанализировал наличие коррупционных рисков и факторов в данной сфере, что является важной составляющей проводимых реформ. В частности, применительно к данному вопросу были рассмотрены статистические данные, отражающие текущее состояние соблюдения*

законодательства в области лицензирования деятельности, полученные благодаря автоматизированной информационной системе «Нуқуқ устуворлиги». Были выдвинуты предложения по пересмотру лицензирования, разрешительных процедур путём реинжиниринга бизнес-процессов, устранению лишних звеньев, отказа от некоторых разрешительных процедур, проведения опросов через электронную систему.

Ключевые слова: лицензия, лицензирование, разрешительные процедуры, лицензионные требования и условия, регулирующая функция государства, противодействие коррупции, информационная система «Лицензия», автоматизированная информационная система «Нуқуқ устуворлиги», реинжиниринг бизнес-процессов

STRENGTHENING THE ANTI-CORRUPTION FACTOR IN THE REFORM OF THE LICENSING SYSTEM

Meliyev Khudoyor Khurramovich,
Independent researcher

Abstract. *The fundamental improvement of licensing and permitting procedures, along with the elimination of bureaucratic barriers, is crucial for creating a favorable environment for entrepreneurship by minimizing corruption risks. The article reveals that in recent years, within the framework of actions and development strategies for the development of Uzbekistan, the licensing and permitting system, which is considered a highly bureaucratic area, has been completely reformed. At the same time, the author analyzed the presence of corruption risks and situations in this area, which is an important component of the ongoing reforms. In particular, in this matter, statistical data was used to demonstrate the level of compliance with the legislation in the field of licensing activities identified through the automated information system “Rule of Law”. Proposals have been put forward to review licensing and permitting procedures through business process reengineering, remove redundant links, consider the issue of refusing some permitting procedures, and conduct surveys through an electronic system.*

Keywords: *license, licensing, permitting procedures, licensing requirements and conditions, state regulatory function, anti-corruption, information system “License”, automated information system “Rule of Law”, business process reengineering*

Kirish

Davlatning tartibga solish funksiyasi fuqarolarning manfaatlarini himoya qilish, iqtisodiyotni barqarorlashtirish va jamiyatda adolatni ta'minlashga yo'naltirilgan bo'lib, turli vositalar, instrumentlar orqali amalga oshiriladi. Ushbu vositalar va instrumentlarning ichida litsenziyalash alohida ahamiyat kasb etadi.

Litsenziya lotincha “*licentia*” so'zidan kelib chiqqan bo'lib, erkinlik, huquq, hokimiyat, ixtiyor, xohish, erkinlikni anglatadi [1]. Bu so'z ilgari Rim huquqida turli faoliyatlarini amalga oshirish uchun ruxsat berish jarayonida qo'llangan. Huquqda bu so'zning bir necha ma'nolari mavjud: 1) davlat organlari tomonidan tovarlarni chet eldan olib kirish

yoki chet elga olib chiqish uchun beriladigan ruxsatnoma va shunday ruxsatnomani tasdiqlovchi hujjat; 2) patentlangan ixtiro yoki boshqa texnik yutuqdan foydalanish uchun ruxsatnoma va shunday ruxsatnomani tasdiqlovchi hujjat; 3) davlat organlaridan muayyan turdagi faoliyatni amalga oshirish uchun olingan ruxsatnoma va shunday ruxsatnomani tasdiqlovchi hujjat.

Material va metodlar

Maqolada alohida faoliyat turlarini litsenziyalash masalasi o'rganildi va tahlil qilindi. Litsenziyalashning mohiyati shundaki, u muayyan faoliyat yoki xizmatlarni qonuniy ravishda olib borish uchun davlat organlarining ruxsat berish va nazorat qilish jarayonini o'z ichiga oladi. Bu jarayon davlat tomonidan

belgilangan shartlar va talablarga rioya etilishini ta'minlaydi.

Tadqiqotda qiyosiy-huquqiy tahlil, sintez, kuzatish, umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Xulosalar asosida takliflar berildi.

Tadqiqot natijalari

Jahon bankining litsenziyalash va ruxsat berish sohasi bo'yicha e'lon qilgan materialiga ko'ra, biznes litsenziyalari har qanday mamlakatning biznes muhitida asosiy komponentdir. Chunki hukumat litsenziyalari ko'pincha biznes faoliyatni tashkil qilish va uni amalga oshirish uchun talab qilinadi. Litsenziyalar va boshqa oldindan olinadigan roziliklar odatda biznes turlariga har xil shartlar va majburiyatlar yuklaydi, shu bilan birga, ayrim huquqlar ham beradi. Agar to'g'ri amalga oshirilsa, litsenziyalar regulyatorlarga bozordagi muvaffaqiyatsizliklarni hal qilish imkonini berishi mumkin [2].

Milliy qonunchilikka ko'ra, litsenziyalash va ruxsat berish tartib-taomillari, agar jismoniy yoki yuridik shaxslar tomonidan faoliyatning (harakatlarning) ayrim turlarini amalga oshirish fuqarolarning hayoti va sog'lig'iga zarar, jismoniy va yuridik shaxslarning huquqlari hamda qonuniy manfaatlariga, jamoat xavfsizligiga ziyon va (yoki) atrof-muhitga zarar yetkazilishiga sabab bo'lishi mumkin bo'lsa, joriy etiladi. "Litsenziyalash, ruxsat berish va xabardor qilish tartib-taomillari to'g'risida"gi Qonunning 5-moddasiga ko'ra, litsenziya deyilganda jismoniy yoki yuridik shaxsga beriladigan, litsenziya talablari va shartlariga majburiy ravishda rioya etilgan taqdirda faoliyatning litsenziyalanadigan turini yoki uning kichik turini amalga oshirish huquqini beruvchi hujjat tushuniladi.

Shuni ta'kidlash kerakki, faoliyatning ayrim turlarini amalga oshirish uchun litsenziya tushunchasining ta'rifi, mazmuni bo'yicha xorijiy mamlakatlarda yondashuvlar turlicha. Misol uchun, Rossiya Federatsiyasida litsenziya yuridik shaxs yoki yakka tadbirkorning muayyan turdagi faoliyatni (ishlarni bajarish, xizmatlar ko'rsatish, litsenziyalanadigan faoli-

yat turiga kiruvchi) amalga oshirish huquqiga ega bo'lish uchun maxsus ruxsat bo'lib, litsenziyalar reyestrtdagi yozuv bilan tasdiqlanadi [3]. Armanistonda u litsenziyalanadigan muayyan turdagi faoliyat bilan shug'ullanish huquqini tasdiqlovchi rasmiy ruxsatnoma va shu huquqni tasdiqlovchi rasmiy hujjat hisoblanadi [4]. Qozog'iston qonunchiligiga ko'ra litsenziya birinchi toifadagi ruxsatnoma bo'lib, litsenziya beruvchi tomonidan jismoniy yoki yuridik shaxsga, shuningdek, faoliyati moliyaviy xizmatlar ko'rsatish bo'lgan xorijiy yuridik shaxs filialiga, litsenziyalanadigan faoliyat turiga yoki yuqori darajada xavfli litsenziyalanadigan faoliyat kichik turini amalga oshirish uchun beriladi [5]. Moldova davlatida esa o'rnatilgan shartlarga rioya qilgan holda belgilangan muddat davomida amal qiluvchi litsenziya ushbu hujjatda ko'rsatilgan faoliyat turini amalga oshirish huquqini tasdiqlovchi rasmiy hujjat [6] sifatida ta'riflangan.

Litsenziyalash masalalari bo'yicha huquqiy tadqiqotlarda ham mazkur yurisprudensiya uchun asosiy tushunchaning mohiyati haqida yagona fikr yo'q [7]. Ayrim olimlar litsenziyani ma'lum faoliyatni amalga oshirish uchun ruxsatnoma yoki huquq deb hisoblashadi, bu huquq himoya qilish arizasini bergan shaxsga beriladi. Masalan, A.B. Bagandov litsenziyani litsenziyalovchi organ tomonidan yuridik shaxsga yoki yakka tadbirkorga berilgan litsenziyalanadigan faoliyatni amalga oshirish huquqi sifatida tushunish lozimligini qayd etadi [8]. A.V. Gushin esa litsenziyani litsenziyalovchi organ tomonidan iqtisodiy subyektga berilgan, belgilangan faoliyat turini amalga oshirish yoki belgilangan harakatlarni bajarish huquqi, oldingi va keyingi nazorat bilan bog'liq maxsus talablar va shartlarga rioya qilish [9], deb ta'kidlaydi.

Umuman tadqiq qilinayotgan ushbu tushuncha davlatning ma'lum bir subyektlarga faoliyat yoki xizmat ko'rsatish uchun huquq va ruxsat berishini anglatadi. Bu jarayon esa hokimiyat vakolatlarini amalga oshirish bilan uzviy bog'liq.

Litsenziyaga tegishli faoliyatni amalga oshirish huquqini tasdiqlovchi hujjat sifatida baho beradigan tadqiqotchilar ham bor. Xususan, O.S. Sobol ayrim faoliyat turlarini amalga oshirish uchun litsenziyani vakolatli organlar tomonidan unda ko'rsatilgan faoliyat turini litsenziya talablari va shartlariga rioya qilish sharti bilan belgilangan muddat davomida yoki muddatsiz amalga oshirish uchun beriladigan ruxsatnoma xususiyatiga ega hujjat sifatida belgilashni taklif etadi [10].

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Korruptsiyaga qarshi konvensiyasi 12-moddasiga [11] ko'ra, har bir ishtirokchi davlat o'z ichki qonunchiligining asosiy tamoyillariga muvofiq, xususiyl sektor, xususan, ommaviy organlar tomonidan tijorat faoliyatini yuritish uchun taqdim etiladigan subsidiya va litsenziyalarga oid taomillar suiste'mol qilinishining oldini olish maqsadida korrupsiyaning oldini olish uchun samarali, mutanosib va tiyib turuvchi ta'sir ko'rsatadigan fuqarolik-huquqiy, ma'muriy yoki jinoiy jazolarni belgilashi nazarda tutilgan.

Tadqiqot natijalari tahlili

O'zbekiston Respublikasi "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonunining 20-moddasida ma'muriy va byurokratik to'siqlarni bartaraf etish, ro'yxatga olish, ruxsat etish va litsenziyaga doir tartib-taomillarni soddalashtirish hamda ularning tezkorligini oshirish ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish va tadbirkorlik sohasida korrupsiyaning oldini olishga doir chora-tadbirlardan biri ekanligi qayd etilgan.

Ushbu xalqaro va milliy qonunchilik normalari litsenziyalash sohasida korrupsiyaga qarshi kurashishning huquqiy asoslarini tashkil etish bilan birga, bu turdagi choralar talab qilinadigan munosabatlardan hisoblanadi.

Litsenziyalashning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

1. Qonuniyligni ta'minlash. Litsenziyalar muayyan faoliyat yoki xizmatlarni huquqiy asosda amalga oshirish uchun zarur bo'lib,

ularning standartlarga mos kelishiga kafolat beradi.

2. Jamoat xavfsizligini himoya qilish. Litsenziyalash jarayonida faoliyat xavfsiz va samarali olib borilishini ta'minlash uchun tekshiruvlar va talablar qo'yiladi.

3. Sifatni ta'minlash. Litsenziyalar xizmat yoki mahsulotlarning sifatini nazorat qilishga va saqlashga yordam beradi.

4. Iqtisodiy adolatni ta'minlash. Litsenziyalash orqali davlat bozorida monopoliya va noqonuniy raqobatning oldini oladi.

Litsenziyalash jamoat manfaatlarini himoya qilish va faoliyatning shaffofligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Keyingi yillarda O'zbekistonni rivojlantirishning harakatlar va taraqqiyot strategiyasi doirasida o'ta byurokratik soha hisoblangan litsenziyalash, ruxsat berish tizimi butunlay isloh qilindi. Ushbu sohadagi islohotlar natijasida bir qancha ishlar amalga oshirildi.

Birinchi, litsenziyalash va ruxsat berish tartib-taomillarini tubdan takomillashtirishga qaratilgan "Litsenziyalash, ruxsat berish va xabardor qilish tartib-taomillari to'g'risida"gi Qonun va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-avgustda "Litsenziyalash va ruxsat berish tartib-taomillarini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni qabul qilindi. Qonun bilan ma'nan eskirgan va tarqoq holdagi amaldagi qonunchilik hujjatlari unifikatsiya qilinib, sohadagi mavjud barcha qonun va qonunosti hujjatlari bekor qilindi. Xususan, ushbu sohaga oid 2 ta qonun, 2 ta Oliy Majlis qarori, 2 ta O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori, 100 ga yaqin hukumat qarorlari o'z kuchini yo'qotgan deb topildi.

Ikkinchi, litsenziyalar va ruxsat berish hujjatlari 50 foizgacha qisqartirildi. Xususan, 160 turdagi litsenziya va ruxsatnomalar bekor qilindi hamda tartibga solishning muqobil usuliga o'tkazildi. Natijada qonun bilan 58 ta litsenziya, 124 ta ruxsat berish hujjati hamda 39 ta xabarnomaning yakuniy ro'yxatlari tasdiqlandi.

Uchinchidan, shu kungacha mavjud bo'lmagan vakolatli organi xabardor etish orqali faoliyatni amalga oshirish bilan bog'liq mutlaqo yangi soddalashtirilgan mexanizm joriy etildi.

To'rtinchidan, litsenziyalash, ruxsat berish va xabardor qilish tartib-taomillari "Litsenziya" axborot tizimi (*license.gov.uz*) orqali amalga oshiriladi. Litsenziya va ruxsat etish xususiyatiga ega hujjatlarni olish bo'yicha murojaatlar Yagona interaktiv davlat xizmatlari portalidan foydalangan holda internet tarmog'i yoki maxsus mobil ilova orqali qabul qilinadi. Bunda boshqa vakolatli organlardan qo'shimcha hujjatlarni olish yoki ular bilan kelishish asosiy vakolatli organ tomonidan tadbirkorlik subyektining ishtirokisiz "Litsenziya" axborot tizimi orqali mustaqil ravishda, shu jumladan, javob berishni talab etmaydigan, to'g'ridan to'g'ri ma'lumot olishga imkon beruvchi integratsiyalashgan platformaga ulanish orqali amalga oshiriladi. Ushbu tizim orqali hozirga qadar 500 mingdan ortiq ruxsat beruvchi hujjatlar, jumladan, elektron litsenziyalar, ruxsatnomalar, xabarnomalar shakllantirildi.

Mazkur islohotning asosiy maqsadi litsenziyalash va ruxsat berish tartib-taomillarini tubdan takomillashtirish, byurokratik to'siqlarni bartaraf etish qatorida korrupsiyaviy xatarlarni minimum – eng kam miqdorga tushirish orqali tadbirkorlik uchun qulay muhit yaratish bo'ldi, deyish mumkin. Joriy qilingan yangi tizim, xususan, yangi yondashuvlar, zamonaviy texnologiyalarning qo'llanishi korrupsiya holatlarining oldini olishda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 14-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasida huquq ustuvorligini ta'minlash holatini aniqlashning samarali mexanizmini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4951-sonli qarori bilan respublika hududlarida huquq ustuvorligining ta'minlanganlik holatini reyting asosida baholovchi Hududlarning huquq ustuvorligi indeksi joriy etilgan.

Hududlarning huquq ustuvorligi indeksini aniqlash "Huquq ustuvorligi" avtomatlashtirilgan axborot tizimi orqali davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari tomonidan tizimga tegishli statistik ma'lumotlar; Adliya vazirligi tomonidan "Ijtimoiy fikr" respublika jamoatchilik fikrini o'rganish markazi hamda tegishli mezonlar bo'yicha vakolatli davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari, jamoat tashkilotlari bilan hamkorlikda aholi hamda soha mutaxassislari o'rtasida huquq ustuvorligi ta'minlanganlik holatiga oid ijtimoiy so'rovlar yo'li bilan amalga oshiriladi.

2023-yil yakuni bo'yicha Huquq ustuvorligi indeksi 40 dan ziyod davlat organlari va idoralari, mahalliy davlat hokimiyati organlari, ayrim fuqarolik jamiyati institutlari tomonidan shakllantirilgan 85 mingdan ortiq statistik ma'lumotlar, 24 mingga yaqin aholi, tadbirkor hamda ekspertlar o'rtasida o'tkazilgan ijtimoiy so'rovlarning natijalari asosida shakllantirildi. Hududlar jami 7 ta yo'nalishda 32 ta indikator bo'yicha 100 ballik tizimda baholandi.

Ushbu indeksning 1-indikator "Hududlarda qonun hujjatlariga rioya qilinishi" bo'lib, uning 1.2.1-subindikator faoliyatni litsenziyalash sohasidagi qonunchilikka rioya etilishi ahvoli to'g'risidadir.

2023-yilda litsenziyalash sohasidagi qonunchilikka davlat idoralari tomonidan rioya etilmaslik holati har 100 ta murojaatlarning 1,2 foizida aniqlangan bo'lib, o'rtacha ko'rsatkichdan yuqori qonun buzilishlar Xorazm (9,9 foiz), Toshkent (4,8 foiz) va Jizzax (1,7 foiz) viloyatlarida qayd etilgan.

Ushbu subindikator bo'yicha 2022-yilda har 100 ta murojaatning 3,8 foizida qonun buzilishi aniqlangan bo'lib, o'rtacha ko'rsatkichdan ham ko'proq qonun buzilishlari Qashqadaryo (41 foiz), Sirdaryo (19 foiz) va Jizzax (7 foiz), Surxondaryo (5 foiz) viloyatlarida qayd etilgan. 2021-yilda esa 3,7 foizida qonun buzilishi aniqlangan bo'lib, o'rtacha ko'rsatkichdan ham ko'proq qonun buzilishlari Qoraqalpog'iston Respublikasi

(64 foiz), Toshkent shahri (4 foiz) va Namanagan viloyatida kuzatilgan.

Yuqoridagilardan xulosa qilinadigan bo'lsa, 2023-yilda litsenziyalash sohasidagi qonunchilikka davlat idoralari tomonidan rioya etilmaslik holati bo'yicha o'tgan yillarga nisbatan ahvol o'rtacha uch baravarga yaxshilangan.

Shu bilan birga, litsenziyalash sohasida 2023-yil davomida 11 562 ta qonun buzilishi holatlari aniqlangan. Xususan, 2000 ga yaqin respondentlar ishtirokida o'tkazilgan so'rovnoma natijalariga ko'ra, ishtirokchilarning 18 foizi yoki 344 nafari litsenziya olish haqidagi murojaatlari ko'rib chiqilishida qoidabuzarliklar bo'lganini ma'lum qilgan.

Respondentlarning 27,4 foizi (1 127 nafar) litsenziya olish jarayonida korrupsiya holatlariga duch kelganini ma'lum qilgan bo'lsa, 14,2 foiz (583 nafar) ishtirokchi esa doimiy ravishda korrupsiyaga duch kelishini bildirgani sohada hali-hanuz korrupsiya xatari yuqori bo'lib qolayotganini ta'kidlaydi.

Xulosalar

Yuqoridagi statistik va boshqa ma'lumotlar sohada korrupsiyaga qarshi choralarni kuchaytirish, yangi yondashuvlar, mexanizmlarni qo'llashni taqozo qiladi.

Respublikamizda litsenziyalash tizimi bundan 5 yil oldingiga nisbatan ancha yengillashgan, soddalashgan bo'lsa-da, bugungi kundagi ilg'or xorijiy mamlakatlarda kuzatilayotgan zamonaviy tendensiyalar-

dan kelib chiqib, takomillashtirilib borishi maqsadga muvofiq. Bunda litsenziyalash, ruxsat berish tartib-taomillarini biznes jaryonlarni reinjining qilish orqali qayta ko'rib borish, ortiqcha bo'g'inlarni olib tashlash, ayrim ruxsat beruvchi taomillardan voz kechish masalasini ko'rib chiqish kerak bo'ladi.

"Litsenziya" axborot tizimi operatori hisoblangan Adliya vazirligi tomonidan ushbu tizim orqali muttasil so'rovlar o'tkazib borish va natijasini boshqa huquqni muhofaza qiluvchi organlarga taqdim etish, litsenziya talabgorlari va litsenziatlarning fikr-mulohazalarini bilish uchun ikki tomonlama aloqani (feedback) kuchaytirish, shu asosda zarur huquqiy va amaliy choralar ko'rib borish ijobiy natijalar berishi mumkin.

Har qanday davlatning litsenziyalash tizimi davlat boshqaruvida iqtisodiyotni, ayniqsa, tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishda muhim vosita hisoblanadi. Keyingi yillardagi tendensiyalar bu vositaning roli oshib borayotganini ko'rsatmoqda.

Litsenziyalash tizimining aniqligi, shaffofligi, korrupsiyaviy omillardan xoliligi mamlakatdagi tadbirkorlik muhitiga mutanosib ta'sir qiladi. Shundan kelib chiqib, bu tizimning o'zida korrupsiyaga qarshi islohotni kuchaytirish, litsenziyalash va ruxsat berish tartib taomillarini yanada soddalashtirish, unga zamonaviy mexanizmlarni joriy etib borish zarur.

REFERENCES

1. Dvoreskiy I.Kh. Latinsko-russkiy slovar' [Latin-Russian dictionary]. Moscow, Russian language Publ., 1986, p. 451.

2. Business licensing reforms: insights from selected country experiences, the Global Business Regulation Unit of the World Bank Group, 2019, June, p. 3.

3. On Licensing of Certain Types of Activities. Federal Law. 2024. Available at: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_113658/4f41fe599ce341751e4e34dc50a4b676674c1416/

4. On Licensing. Law of the Republic of Armenia. 2001. Available at: <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=173470>

5. On Awareness and Awareness. Law of the Republic of Kazakhstan. 2014. Available at: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31548200&pos=2814;238#pos=2814;238
6. On licensing of certain types of activities. Law of the Republic of Moldova. Available at: <https://faolex.fao.org/docs/pdf/mol73862.pdf>
7. Chervyakova T.A. Litsenziya kak pravovoy akt upravlencheskoy deyatel'nosti [License as a legal act of management activity]. *Law*, 2009, vol. 4, p. 91.
8. Bagandov A.B. Obshhiy poryadok vydachi litsenziy [The content of the report shall be published in licenses]. *Modern Law*, 2006, vol. 4, pp. 6–8.
9. Gushhin A.V. Litsenzirovaniye v Rossiyskoy Federatsii: pravovyye i organizatsionnyye osnovy [Licensing in the Russian Federation: Legal and organizational principles]. Moscow, 2004, p. 166.
10. Sobol O.S. Litsenzirovaniye predprinimatelskoy deyatel'nosti (pravovoy aspekt) [Licensing of business activities (legal aspect)]. Moscow, Moscow State Academy of Law Publ., 2004, p. 34.
11. United Nations Convention against Corruption. Available at: https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf
12. Meliyev X.X. Korrupsiyaviy jinoyatchilikka imkon bergan shart-sharoitlar [Conditions that enabled the corruption crime]. *Jurist Newsletter*, 2024, vol. 4/4, pp. 144–147. DOI: 10.26739/2181-9416
13. Meliev Kh.Kh. Development of the public service system in the prevention of corruption and the fight against bureaucracy: The experience of Uzbekistan. *Law Justice Jurisprudence*, 2024, vol. 4/2, pp. 1–5. DOI: 10.22271/2790-0673.2024.v4.i2a.117
14. Meliyev X.X. Korrupsiyaviy jinoyatchilikning sabablari, aholi huquqiy ongi va madaniyati darajasining korrupsiyaviy muhitga ta'siri [Causes of corruption crimes, the impact of the level of legal awareness and culture of the population on the corruption environment]. *Proceedings of the Republican Scientific and Practical Conference "Young Scientists"*, 2024, vol. 8/17, pp. 118–121. DOI: 10.5281/zenodo.134441911
15. Meliyev X.X. Korrupsiya: unga qarshi kurashda xorijiy mamlakatlar tajribasi [Experience of foreign countries in the fight against corruption]. *Right and Duty*, 2017, vol. 3, pp. 24–26.

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК REVIEW OF LAW SCIENCES

Huquqiy ilmiy-amaliy jurnal
Правовой научно-практический журнал
Legal scientific-practical journal

2024-yil 4-son

VOLUME 8 / ISSUE 4 / 2024
DOI: 10.51788/TSUL.ROLS.2024.8.4.